

IP TIPS

чекліст для представників сфер
креативу та інновацій

ФОТОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО: МЕЖІ ДОЗВОЛЕНОГО ТА ОБМЕЖЕННЯ

Права моделей

Чи потрібно моделі укласти договір з фотографом перед проведенням зйомки?

Укладання договору перед проведенням зйомки забезпечує чітке визначення прав та обов'язків сторін й знижує ризик виникнення суперечок у майбутньому. Навіть якщо зйомка проходить у дружній або безоплатній формі, наявність договору гарантує захист інтересів як фотографа, так і моделі.

Важливо! Договір варто укласти у письмовій або електронній формі, оскільки саме така форма забезпечує його юридичну силу та може бути використана як належний доказ досягнутих домовленостей у разі виникнення спору.

Модельний реліз – це договір між фотографом і моделлю, який визначає умови використання фотографій, а також й інші умови, про які бажають домовитись сторони. Наприклад:

1. Права на використання фото.

У модельному релізі варто визначити, хто саме, де та з якою метою має право поширювати фотографії. Це дозволяє уникнути непорозумінь щодо кола осіб та сфер використання фотографій.

2. Комерційне використання.

У договорі важливо визначити, чи можуть фотографії використовуватись для реклами, просування товарів або послуг, а також для будь-яких інших комерційних цілей. Якщо таких домовленостей договором не передбачено, модель може обмежити використання фотографій зі своїм зображенням виключно для портфоліо.

3. Обмеження та заборони.

Модельний реліз може містити застереження щодо небажаних способів використання фотографій. Наприклад, заборона на публікацію у певному контексті, який може негативно вплинути на репутацію моделі або фотографа.

4. Умови редагування та обробки.

У договорі також рекомендується домовитись щодо умов зміни, редагування та модифікації фотографій із зображенням моделі.

Важливо! Наявність модельного релізу створює чіткі умови співпраці між фотографом і моделлю та значно зменшує ризик виникнення спорів у майбутньому.

2

Хто володіє авторським правом на фотографію: модель, фотограф чи замовник?

За загальним правилом авторські права на фотографію належать **фотографу**, оскільки він є автором фотографічного твору.

Якщо фотографія була створена при здійсненні **спільної творчої діяльності** фотографа та моделі, вони можуть вважатись співавторами фотографічного твору (наприклад, модель допомагала фотографу обрати унікальний ракурс для зйомки, налаштування світла та тіні).

Проте, позування моделі перед камерою не впливає на оригінальність фотографії та не дає можливості визнаватись її співавтором) (ст. 13 Закону України “Про авторське право і суміжні права”).

Рекомендується перед проведенням зйомки укласти **модельний реліз**, в якому врегулювати питання щодо розподілу майнових прав на фотографії.

Винятки:

- якщо між фотографом та третьою особою був укладений **договір замовлення**, за загальним правилом, майнові права на фотографію, створену за замовленням, **належатимуть замовнику** з моменту створення твору, якщо сторони не домовляться про інше. Однак, особисті немайнові права залишаються за автором твору (ст.15 Закону України “Про авторське право і суміжні права”);
- якщо фото було зроблене в межах виконання фотографом трудових обов’язків, майнові права на фотографію **переходять до роботодавця** з моменту її створення у повному складі. Однак, особисті немайнові права залишаються за автором твору (ст. 14 Закону України “Про авторське право і суміжні права”).

Інформація про майнові та особисті немайнові права ТУТ.

3

Як розподіляються права на фотографії, якщо зйомка відбувалася на умовах TFP (time for print) та була безоплатною?

Факт безоплатності фотосесії не впливає на розподіл авторських прав. У будь-якому випадку, **авторське право на фотографії належить фотографу як творцю.**

На практиці, зйомки на умовах TFP передбачають, що модель отримує право на використання фото для некомерційних цілей (наприклад, у портфоліо чи соціальних мережах). Проте, практика використання умов TFP не є офіційно закріпленою юридичною нормою.

У зв'язку з цим, рекомендується перед проведенням зйомки укласти модельний реліз, в якому врегулювати питання щодо розподілу майнових прав на фотографії.

4

Хто володіє авторським правом на фотографію, якщо ідея зйомки та її організація була реалізована моделлю?

Не вважається співавторством надання автору твору будь-якої технічної чи організаційної допомоги та обговорення ідеї або концепції твору, оскільки **авторське право не охороняє ідеї та концепції.**

Використання вашої техніки або зйомка, проведена у вашому просторі, **не надає вам право бути співавтором твору.**

Авторські права у моделі можуть виникати лише за умов, описаних у питанні 2 цього чеклісту.

Важливо!

Перед проведенням зйомки варто укласти модельний реліз, в якому врегулювати питання щодо розподілу майнових прав на фотографію.

Чи може фотограф публікувати або продавати фотографії з зображенням моделі без її дозволу?

Фотографія, на якій зображена фізична особа, може бути публічно показана, відтворена чи розповсюджена лише за її згодою (ст.308 Цивільного Кодексу України).

Згода має бути отримана до початку зйомки та може бути виражена таким чином:

1. у письмовій формі,
2. в усній формі,
3. у вигляді конклюдентних дій, у яких виражається згода на фотографування, наприклад у вигляді позування під час фотозйомки тощо.

Однак, якщо модель **позувала авторові за плату**, фотографія може бути публічно показана, відтворена або розповсюджена без згоди моделі (ч. 2 ст.308 Цивільного Кодексу України).

Якщо ви хочете уникнути публікації або продажу фотографій з вашим зображенням, варто перед проведенням зйомки укласти модельний реліз, та за погодженням з фотографом можна включити **пункт про заборону публікації або комерційного використання фото** з вашим зображенням.

Винятки!

1. Громадські заходи.

Якщо ви були сфотографовані відкрито на вулиці або на будь-якому публічному заході (наприклад, збори, конференція, мітинг тощо), вважається, що ви погодились на зйомку, якщо ви не виразите заперечення щодо цього (ч.1 ст.307 Цивільного Кодексу України).

Важливо!

Зйомка має проводитись відкрито. Таємна зйомка без згоди особи дозволена лише у випадках, передбачених чинним законодавством (наприклад, зйомка, що проводиться правоохоронними органами). Ви маєте усвідомлювати, що вас фотографують.

2. Публічні особи.

Якщо ви є службовою або посадовою особою органу державної влади або місцевого самоврядування, зйомка під час виконання вами своїх посадових обов'язків не потребує згоди.

Важливо!

Фізична особа, яка погодилась на зйомку, може вимагати припинення публічного показу фотографій в тій частині, яка стосується її особистого життя (ч. 2 ст.307 Цивільного Кодексу України).

6

Що робити якщо хтось використовує фото зі зображенням моделі без її дозволу?

Зверніться до особи з претензіями про припинення порушення ваших прав.

Претензія викладається в **довільній формі**, але повинна містити необхідні дані для чіткого викладення вашої позиції: контакти, опис порушення, посилання на законодавство, вимоги, термін виконання вимог тощо.

Важливо чітко сформулювати свої вимоги, наприклад: припинення використання фотографії, видалення фотографії з усіх платформ, виплата компенсації тощо. Ви можете включити до претензії будь-яку кількість вимог.

Претензію можна направити порушнику будь-яким способом: поштовим відправленням, електронною поштою або за допомогою соціальних мереж.

Якщо особа проігнорувала вашу претензію або відмовилась виконати вимоги, ви можете спробувати вирішити спір у позасудовому порядку шляхом медіації.

Медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора можуть врегулювати конфлікт шляхом переговорів (ч.4 ст.1 Закону України “Про медіацію”).

Процедура медіації забезпечує економію часу та ресурсів, зокрема на юридичні послуги, представництво в суді, експертизи, судові витрати тощо. Медіація щодо спорів у сфері права інтелектуальної власності доступна в УКРНОІВІ (посилання [ТУТ](#)).

Ви також маєте право звернутись до суду з позовом про захист порушених прав.

Однак, варто врахувати, що для звернення до суду необхідно підготувати позовну заяву, зібрати відповідні докази та сплатити судовий збір. Крім того, судовий процес може бути досить тривалим та потребуватиме залучення адвоката.

7

Чи має фотограф право редагувати або змінювати фото із зображенням моделі без її дозволу?

Фотограф не має права змінювати, редагувати або іншим чином модифікувати фотографію із зображенням особи без її згоди, якщо такі зміни можуть вплинути на її честь, гідність або репутацію (ст.297 Цивільного Кодексу України).

Фотограф зобов'язаний отримати ваш дозвіл на редагування або зміну фотографії у таких випадках:

1. Суттєва зміна зображення особи.

Внесення модифікацій, які можуть вплинути на сприйняття особи або спотворити її зовнішність.

2. Комерційне використання видозміненого фото.

Якщо фотографія використовуватиметься для будь-яких комерційних цілей (наприклад, реклама).

3. Публічне поширення видозміненого фото.

Якщо модифіковане зображення буде опубліковуватись.

Важливо!

Ви маєте право вимагати видалення або редагування такого фото, якщо зміни були внесені без вашої згоди та можуть вплинути на вашу честь, гідність або репутацію.

Винятки!

Фотограф може редагувати фотографію без додаткової згоди:

1. Технічне редагування.

Корекція кольорів, освітлення, контрасту, усунення технічних дефектів тощо.

2. Фотозйомка за контрактом.

У разі, якщо модель підписала модельний реліз перед проведенням зйомки, що передбачає дозвіл фотографа на редагувати фотографії.

3. Зміни без впливу на зображення особи.

Якщо редагування не змінює зовнішність особи та не впливає на її сприйняття.

8

Чи може модель редагувати або змінювати фотографії зі своїм зображенням?

Фотограф, як автор твору, має право заборонити вам змінювати, редагувати або іншим чином модифікувати фотографію з вашим зображенням.

Якщо ви хочете уникнути непорозумінь щодо редагування фотографії, варто перед проведенням зйомки укласти **модельний реліз** та, за погодженням з фотографом, включити в нього включити **пункт про дозвіл моделі на зміну, редагування та модифікацію фотографій**.

Якщо перед проведенням зйомки ви не уклали з фотографом договір, який регулює питання редагування фотографій, вам варто отримати окремий дозвіл фотографа на таке редагування.

9

Чи може фотограф продавати або передати права на фотографії із зображенням моделі третім особам без згоди?

Якщо відповідно до укладеного модельного релізу фотографу належать майнові права на фотографію, то він в межах належних йому прав, **може продавати або передати майнові права на зроблені ним фотографії третім особам.**

У випадку, якщо ви позували за плату, фотограф має право продавати або передати права на фотографії без вашої згоди (ч.2 ст.308 Цивільного Кодексу України).

Натомість, якщо ви позували безкоштовно, а модельний реліз не було укладено, можуть виникнути непорозуміння, для попередження яких варто перед проведенням зйомки обов'язково укласти **модельний реліз** з фотографом, що визначатиме умови використання фотографій з вашим зображенням.

10

Чи може модель передавати права на використання фотографії зі своїм зображенням третім особам без згоди фотографа?

Продавати або передавати майнові права на фотографію третім особам має право лише та особа, якій вони належать. Якщо відповідно до модельного релізу вам належать майнові права на фотографію з вашим зображенням, то ви можете передавати їх третім особам без згоди фотографа.

Якщо ж у модельному релізі зазначено, що майнові права на фотографію належать тільки фотографу, то ваші дії з продажу фотографії третім особам є незаконними.

Як було зазначено у відповіді на попереднє питання, якщо модельний реліз не було укладено та ви позували за плату, ви не маєте права продавати або передати права на фотографії без згоди фотографа (ч.2 ст.308 Цивільного Кодексу України).

А навіть якщо ви позували безкоштовно, це не надає вам права розпоряджатись фотографіями з вашим зображенням без погодження з фотографом, адже будь-яке комерційне використання фотографії без дозволу автора або правоволодільця є порушенням.

Важливо!

Право на зображення особи (ваше право контролювати використання свого обличчя на фото) **не дорівнює праву на використання фотографії**. Ви можете заборонити використання фото з вашим зображенням у певних випадках (наприклад, якщо це може вплинути на вашу честь, гідність або репутацію), проте не можете використовувати фотографією без дозволу фотографа або правоволодільця.

11

Чи може модель використовувати фото з фотосесій або бекстейдж в особистому профілі в соціальних мережах?

Якщо бекстейдж-матеріали були зняті вами самостійно, а також якщо фотограф або замовник не висували заборон щодо їх публікації, ви маєте право використовувати такі матеріали в особистому профілі в соціальних мережах.

Якщо йдеться про будь-які матеріали, зняті фотографом, ви не маєте права їх використовувати без його згоди або згоди правоволодільця.

Як діяти правильно?

- Домовитись про умови використання фотографій заздалегідь (наприклад, уклавши модельний реліз).
- Якщо попередньо не було досягнуто домовленості, необхідно окремо отримати згоду фотографа або правоволодільця на таку публікацію.
- У разі, якщо фотограф не бажає залишитись анонімом, слід зазначити його авторство під публікацією.

Важливо! Якщо ви плануєте використовувати фото з комерційною метою (наприклад, для реклами чи просування послуг), переконайтесь, що таке використання було узгоджено з фотографом або правоволодільцем.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Проект має на меті роз'яснення питань, що виникають у представників сфери креативних індустрій у їх повсякденній професійній діяльності.

Чекліст містить відповіді з посиланням на чинне законодавство. При виникненні конфліктів щодо конкретних спірних ситуацій цей чекліст не може бути застосований для вирішення спору.

Представлений чекліст **НЕ є офіційним роз'ясненням УКРНОІВІ** щодо застосування окремих норм чинного законодавства з питань у сфері інтелектуальної власності та **НЕ рекомендований для використання у експертних дослідженнях.**

Для додаткової оцінки всіх ризиків та факторів, що впливають на вирішення спірної ситуації, рекомендуємо звернутися за додатковими роз'ясненнями з урахуванням всіх обставин конкретної ситуації до фахівців в сфері інтелектуальної власності.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ:

Серія: 11 актуальних питань та відповідей для представників сфери креативу та інновацій: чекліст, поради з питань інтелектуальної власності.

Про що: про охорону авторських та суміжних прав у фотографічному мистецтві.

Для кого: для моделей.

Мета: підвищення рівня обізнаності щодо застосування норм законодавства про авторське право у фотографічному мистецтві.

Чекліст підготовлений командою Департаменту “Академія інтелектуальної власності” УКРНОІВІ.

Представлена інформація наведена з урахуванням положень законодавства станом на 27.08.2025 року.

© УКРНОІВІ, 2025

© ⓘ Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0)

Ліцензія © не поширюється на контент у цьому виданні, що не належить УКРНОІВІ.
Візуальні елементи: Canva Pro.